

Литвин З.Б.

к. е. н., доцент,

доцент кафедри економічної експертизи та аудит бізнесу
Тернопільського національного економічного університету,
м. Тернопіль, Україна

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Важливу роль у економічних процесах, які відбуваються сьогодні в нашій державі, відіграє і економічна експертиза діяльності підприємств, роль якої дедалі збільшується в зв'язку із ускладненням глобалізаційних процесів та посиленням конкурентної боротьби. Аналіз практики експертних досліджень свідчить про те, що потреба в економічній експертизі при розслідуванні економічних злочинів з кожним роком зростає.

Оцінка сучасного стану економічної експертизи неможлива без напрацювань фахівців у цій галузі, а саме в області теорії та практики, з врахуванням політичних і економічних перемін в країні. Свій доробок у розвиток економічної експертизи внесли і вносять науковці, юристи та судові експерти-практики, такі як: Т.В. Авер'янова, М. Т. Білуха, Ф. Ф. Бутинець, О. О. Ейсман, В. К. Лисиченко, В. Ф. Орлова, І. В. Перезовова, Б. І. Шевченко, А. Р. Шляхов, та інші. Фахівці висловлюють різні погляди щодо характеру, наукових основ експертизи в цілому та її часткових аспектів.

Економічна експертиза спрямована на вивчення господарської діяльності підприємства, процесів формування фінансових показників за проведеними операціями та правильності відображення їх в обліку. Метою економічної експертизи є виявлення спотворень обліку таких негативних явищ як нестача, допущення збитків, бездіяльність, крадіжки цінностей та інше. У процесі проведення економічної експертизи, аналізується виробнича і фінансово-економічна діяльність підприємства різних форм власності, які

понесли збитки, втрати, привласнення товарно-матеріальних цінностей тощо [1].

Економічна експертиза не відноситься до класу криміналістичних, однак призначається при розслідуванні злочинів в області економіки. Вона необхідна при розгляді цивільно-правових спорів, адміністративних, митних, податкових правопорушень.

Здійснюючи аналіз сутності економічної експертизи, з'являється питання про те, навіщо узагалі вивчати економічну експертизу як форму економічного контролю, коли існують такі види державного контролю як ревізія, податковий контроль й аудит (незалежний вид контролю). Проте, економічна експертиза – це більш ширша сфера діяльності, яка охоплює всі види економічної діяльності. Під економічною експертизою доцільно розуміти вид наукової експертизи, метою якої є дослідження, перевірка, аналіз та оцінка стану економічної діяльності досліджуваного об'єкту. Також економічна експертиза відрізняється від даних видів досліджень завданнями, метою, замовниками і користувачами результатів досліджень.

Як вид дослідницької, аналітичної та прогностичної діяльності сучасний етап розвитку економічної експертизи поза рамками процесу судочинства здійснюється в двох основних формах:

- як елемент (стадія) процесу управління – внутрішньовідомча, корпоративна, внутрішня експертиза;
- як вид консалтингової діяльності – незалежна (комерційна, замовна) зовнішня експертиза, що здійснюється незалежними експертами.

Щодо поняття «послуга економічної експертизи», то це вид інтелектуальних послуг, спрямованих на вирішення внутрішніх проблем економічних систем з метою вдосконалення їх системи управління. Додатковими ознаками цієї послуги є віднесення її до таких, що потребують праці висококваліфікованих фахівців, платних та періодичних [2, с.121].

Сьогодні жодна господарська справа, кримінальна чи цивільна справа не може якісно розслідуватися, щодо економічної злочинності без допомоги

експертів-економістів. Для вирішення відповідних питань по цим справам необхідні фахові економічні та бухгалтерські знання. Тоді згідно закону призначаються судово-економічні експертизи. Спеціальні знання – це знання якими володіє обмежене коло фахівців, а не загальновідомі знання. На думку, С. С. Чернявського, спеціальні економічні знання експерта - це такі, які використовуються для вирішення ключових питань в справах про злочини в сфері банківського кредитування, не можуть бути зведені винятково до бухгалтерських, а вимагають застосування можливостей усього класу економічних експертиз [5, с.15]. Особа, яка володіє спеціальними знаннями приймає участь в кримінальному процесі, як спеціаліст, як експерт і є фахівець.

При розслідуванні економічних злочинів використовується допомога експертів, спеціалістів, які можуть бути фахівцями в одній і тій самій галузі з економічних питань. Вітчизняне кримінальне законодавство не забороняє залучати експерта, який брав участь у іншій справі як спеціаліст. Між спеціалістом і експертом доцільно розглядати відмінності, а саме, у різній площині вирішуваних проблемних питань і в різних аспектах. Це стосується мети залучення експертів чи спеціалістів, методів дослідження, низки завдань які ними розв'язуються, фактичних доказів для прийняття рішення, результатів роботи, тощо.

Замовниками та користувачами економічної експертизи можуть виступати: зацікавлені особи (юридичні чи фізичні); будь-які установи (бюджетні, не бюджетні).

Економічна експертиза відіграє вагомий роль в організації боротьби із економічною злочинністю та підвищенні її ефективності через механізм профілактичної діяльності, що здійснюється як у спеціальній, так й у неспеціальній формах. Чинники, які визначають розвиток економічної експертизи наведені на рис.1.

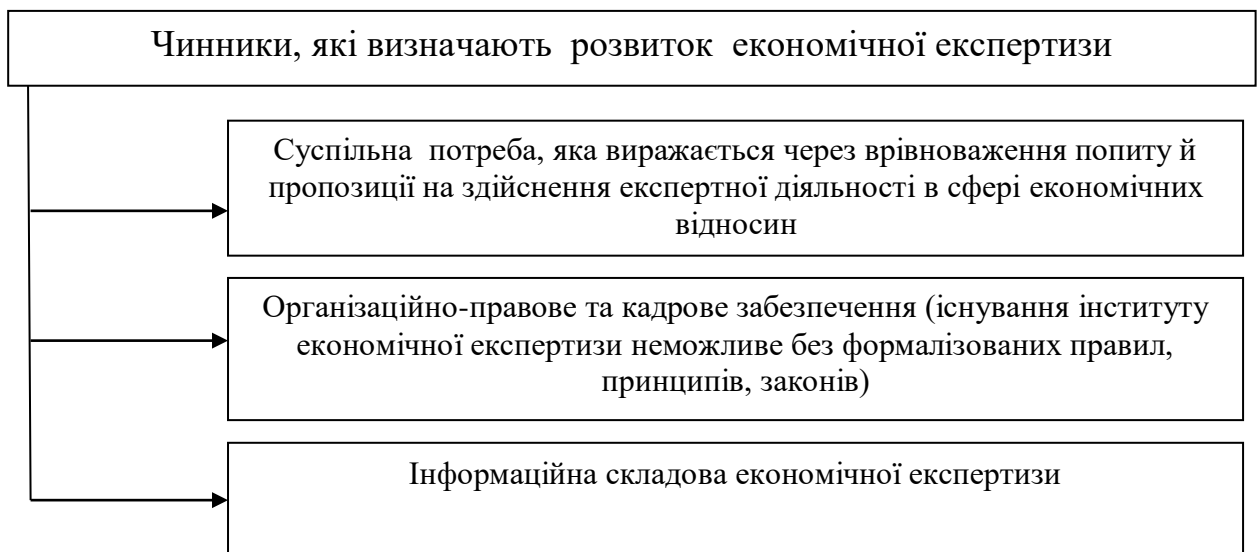

Рис. 1. Чинники, що визначають розвиток економічної експертизи

Сьогодні, законодавство, яке регулює питання призначення та проведення експертиз, обмежує коло замовників і виконавців у даній сфері. Зокрема В. В. Федчишина вважає, що часто виникають законодавчі суперечності, а саме, Податковий кодекс України надає можливість для проведення експертиз та визначає, коли це можна зробити, а законодавство із питань призначення й проведення експертиз обмежує коло її замовників та виконавців [4, с. 41].

Тому, в Україні потрібно уніфікувати процесуальне законодавство із питань призначення та проведення економічної експертизи, адже у кожній галузі процесу дана діяльність регламентується по-різному.

Слід зазначити, що суттєвою перепорою у роботі експерта-економіста на сьогодні є й той факт, що він повинен досліджувати тільки надані йому документи, не маючи при цьому права отримувати необхідну додаткову інформацію, знайомитись з суб'єктом господарювання. Усе це унеможлиблює здійснення дій, які могли б сприяти швидшому та якіснішому вирішенню справи і наданню обґрунтованого висновку експерта-економіста. Для прикладу, для дослідження питань щодо розрахунків із оплати праці будь-якого суб'єкта господарювання експерту-економісту варто було б мати можливість виїхати на

об'єкт, поспілкуватися з працівниками, визначити, навіть і опосередковано, рівень трудової дисципліни, дослідити, використовуючи різні способи та прийоми контролю, необхідні йому питання.

В сьогоденних умовах нестабільної соціально-економічної та політичної ситуації доцільно здійснювати контроль не тільки після проведення господарських операцій, а й до їх здійснення. Це буде сприяти попередженню фактів економічних зловживань. Економічна експертиза зазнала значної перебудови. Змінилися виробничі стандарти, принципово трансформувалися підходи до ціноутворення. З'явилися об'єкти, визначення вартості яких вимагає від експертів розширеної професійної компетенції або ж проведення комплексних досліджень спільно з експертами інших спеціальностей: інженерами, технологами, товарознавцями і т. д.

Отже, економічна експертиза, під час вирішення питань, які вимагають спеціальних знань у галузі бухгалтерського та податкового обліку, економіки, аналізу і контролю, в сучасних умовах господарювання стає дедалі доцільнішою й необхідною та може бути використана з метою дослідження повноти і достовірності будь-яких господарських операцій.

Список використаних джерел

1. Лисенко В. В. Криміналістичне забезпечення діяльності податкової міліції : (Теорія та практика). Монографія. / В. В. Лисенко. – К. : Логос, 2004. – 324 с. 88.
2. Литвин З. Б. Економічна експертиза як функція попередження економічних злочинів / З. Б. Литвин // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – № 6 (12). – 2017. – С.118-122.
3. Перезовова Ірина Володимирівна. Теоретичні та організаційні засади економічної експертизи в управлінні підприємствами: дис. д-ра екон. наук: 08.00.04, Івано-Франків. нац. техн. ун-т нафти і газу. – Івано-Франківськ, 2014. – 466 с.
4. Федчишина В. В. Щодо окремих аспектів податкової експертизи / В. В. Федчишина // Фінансове право. – 2016. – № 1 (35). – С. 38–42.
5. Чернявський С. С. Методика розслідування злочинів у сфері банківського кредитування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / С. С. Чернявський. – К., 2002. – 20 с.